

DR. FRA DOBROSLAV ŠIMOVIĆ

(1907.-1945.)

Fra Dobroslav Šimović još je jedan od širokobrijeških profesora kojeg su partizani ubili po osvajanju Širokoga Brijega 7. veljače 1945. On je bio profesor i odgojitelj sjemeništara, a 1937. godine doktorirao je bogoslovne znanosti u Parizu. Kao profesor brojnim je đacima usadio znanja potrebna za život, a kao odgojitelj mnogima je bio uzor.

Rođen je u Hamzićima u Brotnju, župa Čerin, 19. prosinca 1907. od roditelja Vidaka¹ i Anice rođ. Zovko. Krstio ga je sutradan u Čerinu fra Jakov Vasiljević, a krsni kum bio mu je Cvitan Radišić. Dali su mu ime Bože. Krizmao ga je biskup fra Alojzije Mišić u Čerinu 28. listopada 1919. Kum je bio Lovre Krešić.²

Osnovna i srednja škola

Bože Šimović završio je pučku školu (četiri razreda) u Čerinu do 1920. godine. Potom se upisao u Franjevačku klasičnu gimnaziju na Širokom Brijegu. O njegovu prijemu u gimnaziju sačuvano je izvješće s prijemnog ispita u ljeto 1920. godine. Navodi se kako se te godine "prijavio vanredno veliki broj vrsne i u svakom pogledu odlične djece za red". Iako su prehrabene prilike po svršetku Prvoga svjetskog rata bile teške i siromaštvo veliko, uprava gimnazije nije željela odbiti one koji su imali odlične ocjene u pučkoj školi i odlično položili prijemni ispit. Među 14-ori-

1 Njegov otac Vidak preminuo je šest godina nakon što su mu partizani ubili sina. Fra Smiljan Zvonar, gvardijan u Mostaru, javio je Provincijalatu 22. travnja 1951. da su izrečene određene molitve na pokoj njegove duše (Arhiv Provincije: SP, sv. 155, f. 116).

2 Župni ured Čerin: Matica krštenih, sv. II, str. 89, br. 201; Matica krizmanih, sv. I, str. 122, br. 399.

com primljenih nalazi se i ime Bože Šimovića iz Hamzića, župa Čerin.³ No, o samom školovanju nije sačuvano previše podataka. Znamo da je školske 1921./22. godine pohađao drugi razred. U razredu je bilo 17 internista (sjemeništara) i 17 eksternista (vanjskih đaka).⁴

Jedan neobičan slučaj zbio se na svršetku 1924./25. šk. godine. Naime u 6. razredu bila su samo trojica sjemeništara koja su trebala obući habit, kako je to bilo uobičajeno. No, i od njih trojice dvojica su propala na popravni ispit: Nikola Jelić (fra Marinko) iz grčkoga jezika, a Jure Kožul (fra Julijan) iz tri predmeta: hrvatskog, francuskog i povijesti, te je stoga ostavljen za sljedeću godinu za novicijat. Stoga je provincijal fra Lujo Bubalo tražio od direktora Gimnazije trojicu đaka iz 5. razreda za novicijat: Božu Šimovića, Miju Rupčića i Peru Primorca, koji bi međutim kao privatisti nastavili 6. razred gimnazije, to jest polagali bi ga po svršetku novicijata. No, profesorski zbor nije se s time složio: većina je bila za to "da se nitko iz petoga razreda ne šalje u novicijat".⁵ Ipak, kako je provincijalova zadnja, on je odredio sljedeće: "Stavlja Vam se do znanja, da se ne može usvojiti zaključak profesorskog zbora u pogledu primanja đaka, koji su svršili V. razred gimnazije: te ćemo naše pitomce V. razreda: Šimovića, Rupčića i Primorca ove godine primiti u novicijat, a kao privatiste upisati ćete ih u VI. razred gimnazije."⁶ Tako je navedena trojka stupila u novicijat po svršetku 5. razreda, što je bilo neuobičajeno, a razred polagala privatno po svršetku novicijata, što je također bilo neuobičajeno. Svakako, Bože Šimović nastavio je gimnaziju pod novim imenom - fra Dobroslav.

Osmi razred fra Dobroslav je završio u školskoj 1927./28. godini. S njim su bili kolege klerici fra Kerubin (fra Marinko) Jelić, fra Vilim Primorac i fra Leonard Rupčić. Potom je uslijedilo polaganje maturalnog ispita. Fra Dobroslav ga je polagao od 9. do 12. lipnja 1928. (pismeni) i 14. lipnja (usmeni). Sve je ocjene imao vrlo dobre ili odlične, osim matematike - dobar. Iz vjeronauka je imao odličan, kao i iz povijesti i zemljopisa, te francuskog jezika, a iz hrvatskog, latinskog, grčkog jezika, kao i prirodopisa i filozofske propedeutike vrlo dobar; iz matematike dobar, te iz fizike dobar (ocjena na kraju školske godine). Opći uspjeh bio je vrlo dobar, te je ispitni odbor zaključio da je fra Dobroslav Šimović "zreo".⁷

3 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. II, str. 49.

4 *Isto*, str. 60.

5 *Isto*, str. 157-158.

6 Provincijalov dopis od 26. lipnja 1925. (Arhiv Provincije: SP, sv. 67, f. 16).

7 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. II, str. 278, 314, 318-322, 324.

Novicijati i svećeništvo

Kako je naprijed već rečeno Bože Šimović u novicijati je stupio po svršetku 5. razreda, po provincijalovoj odluci. S njim su u novicijati stupili još četvorica kolega: Ante Barbarić - fra Maksimilijan (istupio pred kraj novicijata 1926.), Nikola Jelić - fra Marinko (umro na Š. Brijegu kao svećenik 1973.), Pero Primorac - fra Vilim (većinu života proveo u Americi i Kanadi, umro na Humcu 2000.), Mijo Rupčić - fra Leonard (ubijen od partizana na nepoznatom mjestu u svibnju 1945.) i Bože Šimović - fra Dobroslav, lat. fra Bonifacije (ubijen od partizana, kao i fra Leonard). Habit im je obukao provincijal fra Lujo Bubalo na Humcu 29. lipnja 1925. Meštar im je bio fra Eugen Tomić st.⁸ Po svršetku novicijata fra Dobroslav je na Humcu položio prve zavjete 30. lipnja 1926. u ruke provincijala fra Luje Bubala, a 2. srpnja 1929. položio je u Mostaru svečane zavjete u ruke provincijala fra Dominika Mandića. Za subđakona je zaređen u Mostaru 22. prosinca 1929., za đakona i svećenika u Parizu 4. travnja i 19. prosinca 1931. Sutradan je u Parizu proslavio i Mladu misu.⁹

Bogoslovni studij

Odmah po svršetku srednje škole fra Dobroslav se upisao na Franjevačku bogosloviju u Mostaru. U akad. 1928./29. godini slušao je i polagao u oba semestra po četiri predmeta: apologetika, povijest Crkve, spekulativna filozofija i hebrejski jezik. Iz svih predmeta dobio je ocjenu vrlo dobar (*laudabilis*). Profesori su mu bili fra Lujo Bubalo, fra Ignacije Jurković, fra Martin Sopta i fra Ante Jelavić. Vladanje mu je bilo uzorno, a marljivost pohvalna. U akad. 1929./30. godini polagao je sljedeće ispite: Sveto pismo, dogmatsku teologiju, kanonsko pravo, povijest Crkve i etiku. Iz kanonskog prava i etike imao je odličnu ocjenu (*eminens*), iz svih ostalih vrlo dobru (*laudabilis*), a u ljetnom semestru *eminens* iz uvoda u Novi zavjet i moralne teologije, iz ostala tri predmeta *laudabilis*.¹⁰ Bogoslovni studij fra Dobroslav je nastavio u inozemstvu - ni manje ni više nego u Parizu. Vjerujem da je odluka uprave Provincije da ga se pošalje u Pariz barem dijelom bila uvjetovana i njegovim odličnim ocjenama u gimnaziji upravo iz francuskog jezika. Iako će to u praksi biti puno teže nego u školi! Ljetne su praznike studenti redovito provodili u samostanu hercegovačkih franjevaca u Slanom, u prekrasnom zaljevu na Jadranskom moru.¹¹

8 Robert JOLIĆ, *Novicijati hercegovačkih franjevaca*, str. 149.

9 Arhiv Provincije: Imenik franjevaca, str. 47, br. 417.

10 Arhiv Provincije: Liber classificationum... ab anno 1895, ff. 52, 53, 54, 55.

11 Usp. Pavao KNEZOVIĆ, *Studij bogoslovije u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji*, str. 302, 314, 315.

Provincijal je 21. rujna 1930. tražio od generala Reda obediјenciju za neke bogoslove koji su studij trebali nastaviti u inozemstvu, među kojima i za fra Dobroslava Šimovića koji je bio predviđen za Pariz.¹²

Nastavak studija u Parizu

U Pariz je putovao skupa s fra Mirkom Ćosićem, fra Marinkom Jelićem, fra Leonardom Rupčićem i fra Vilimom Primorcem. Fra Mirko je odmah po dolasku poslao zanimljiv izvještaj s putovanja. Iz Mostara su putovali vlakom preko Sarajeva do Zagreba, no iz Zagreba nisu mogli preko Italije, jer im u Zagrebu talijanski konzulat nije dao vizu za Italiju. Zato su putovali preko Austrije i Švicarske. Francuske vize u Zagrebu dobili su pak besplatno. U Pariz su stigli 12. listopada 1930., a fra Leonardo Rupčić i fra Vilim Primorac produljili su dalje u Lille. Fra Mirko javlja da mu se u Parizu nije moguće upisati na likovnu akademiju, a zbog toga ga je provincijal poslao u Pariz. Na njegov dopis potpisala su se i ostala četvorica.¹³ Fra Mirko je uskoro opet pisao provincijalu, te navodi poteškoće oko upisa, ali ne ide najbolje ni onoj dvojici u Lilleu, dok su fra Dobroslav i fra Marinko u Parizu uspjeli upisati samo nekoliko predmeta na studiju teologije; samo im toliko odgovara jer su ostale već položili u Mostaru.¹⁴ Pred kraj godine javio se i sami fra Dobroslav opisujući poteškoće koje su imali u prva dva mjeseca uslijed nesnalaženja i slabog poznavanja francuskog jezika. Za neke su predmete zakasnili s upisom jer nisu znali, ali ubuduće će sve biti bolje. Spominje i upis orijentalnih jezika, ali zasad je to nemoguće zbog koincidencije pohađanja predmeta na Teološkom fakultetu. Na kraju moli da može nabaviti jednu jeftinu violinu, da ne bi zaboravio pjevati i svirati, a i da bi razbio monotoniju pariškog samostana nakon onako vesela društva u Mostaru.¹⁵ I u tri kasnija pisma provincijalu (iz veljače i travnja 1931.) javljaju o poteškoćama glede studija u Parizu. Fra Mirko Ćosić nije uspio upisati studij umjetnosti, te se 18. veljače 1931. uputio u München (studij je na kraju završio u Zagrebu).¹⁶

Fra Dobroslav je 20. srpnja 1931. javio provincijalu da se dva mjeseca pripremao za ispite i držao da se dobro spremio i nadao se da će sve položiti. "Ali nažalost... doživio sam, što nijesam nikada doživio: propao sam iz dogmatike, radi čega moram je polagati na jesen ponovno i sav ostali materijal, iz kojega sam inače prošao. Ah, mnogopoštovani, zamislite, kako mi je bilo onda pri duši, a kako je još i sada.

12 Arhiv Provincije: SP, sv. 84, f. 470.

13 Arhiv Provincije: SP, sv. 87, f. 49.

14 Dopis od 29. listopada 1930. (Arhiv Provincije: SP, sv. 87, f. 84).

15 Dopis od 29. prosinca 1930. (Arhiv Provincije: SP, sv. 87, f. 176).

16 Arhiv Provincije: SP, sv. 87, f. 226; sv. 88, ff. 52-53, 106.

Samo Bog dragi znade, koliko sam pretrpio i koliko trpim. Obično se u ovakvim slučajevima svaljuje sve na lijenost, ali svijestan sam u svojoj slabosti, da je ova imala vrlo mali udio. Radi ovoga slučaja, zapao sam u takovu depresiju, da mi se nije mililo, evo tome je već odavno, da se ikome javljam, pa ni Vama. Evo sada ste Vi prvi i zadnji, kome se mogu pouzdano barem potužiti i izjadati.” Moli provincijala da odgodi svećeničko ređenje, kao i da se neko vrijeme odmori kako bi mogao opet polagati ispite. Volio bi otići malo izvan Pariza u koji drugi samostan pariške franjevačke provincije. Dobro bi mu došlo i radi francuskog jezika, jer sad je samostan u Parizu “hrvatski samostan”, zato što su u njemu šestorica Hrvata (studenata) i jedan Poljak. “Moje poteškoće neka budu na slavu Božiju, ja ću nastojati raditi sa veseljem i raspoloženjem da ispunim volju Njegovu, a moju dužnost.”¹⁷ Mjesec dana kasnije javio je da je dobio dispencu od dobi za svećeničko ređenje. Uskoro će se za svećenike zarediti fra Marinko Jelić, možda i fra Leonardo Rupčić, a on će odgoditi za kraj godine.¹⁸ Sredinom studenog 1931. fra Dobroslav je provincijalu mogao javiti radosnu vijest da je položio potrebne ispite i da će biti zaređen za svećenika krajem prosinca.¹⁹ Uskoro je javio da je za svećenika zaređen 19. prosinca 1931.: “Veselo i ugodno Vam javljam najznamenitiji čas života - ređenje, koje je bilo jučer na moj rođendan t. j. na dan kada sam upravo navršavao 24 godine. Danas sam rekao prvu misu. - Sada sam malko oslabio i umoran. Dobio sam jaki bronchit kronični a živce sam ozbiljno ošteti, sada ću zato posavjetovati se kod liječnika, da li mogu mirno nastaviti sa radom.”²⁰

Na kraju školske godine fra Dobroslav je molio provincijala da bi ostao još jednu godinu (1932./33.) u Parizu kako bi mogao dovršiti teološki studij. “Poslije toga ostaje odmor, vojna služba i disertacija prema prilikama; za jurisdikciju pripravljat ću se, koliko mognem više i prije.” Moli provincijala da uputi molbu za stipendiju preko francuske ambasade u Beogradu. Sprema se za ispite krajem lipnja.²¹ Provincijal je uistinu uskoro tražio stipendiju za njega, i izravno na ambasadu u Beogradu i preko prof. R. Varniera u Zagrebu.²² No, bez obzira na to, provincijal je tražio od njega da se vrati u Provinciju. Fra Dobroslav je 30. lipnja 1932. javio da je položio licencijat i da bi se u Hercegovinu rado vratio preko sjeverne Italije.²³ No, prema dopisu od 7. srpnja 1932. vidljivo je da još nije bio potpuno siguran hoće li se vratiti u Provinciju ili pak ostati još jednu godinu u Parizu: “U slučaju povratka i ako budem preko Švicarske i Austrije i Jugoslavije

17 Arhiv Provincije: SP, sv. 88, ff. 239-241.

18 Dopis od 20. kolovoza 1931. (Arhiv Provincije: SP, sv. 88, f. 317).

19 Arhiv Provincije: SP, sv. 88, f. 412.

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 88, f. 449.

21 Dopis od 17. travnja 1932. (Arhiv Provincije: SP, sv. 95, f. 462).

22 Dopisi od 26. travnja 1932. (Arhiv Provincije: SP, sv. 95, ff. 478, 479).

23 Arhiv Provincije: SP, sv. 98, f. 167.

također mogu imati polovičnu kartu, koja se dobije preko ovdješnjeg đačkog Jugosl[avenskog] udruženja. Preko Italije nema. Praznike želim provesti, ako ostajem ovdje, izvan Pariza. Htio bih, ako dozvolite, otići i na 'socijalnu sedmicu' u Lillu. Za vožnju imam polovičnu kartu."²⁴

Vjeroučitelj na Humcu i odgojitelj na Širokom Brijegu

Provincijal je u dopisu od 6. rujna 1932. molio biskupa da potvrdi fra Dobroslava Šimovića za vjeroučitelja na Humcu, što je značilo da se definitivno vraća u Provinciju. Biskup je to rado učinio.²⁵ Provincijal je 15. rujna 1932. obavijestio samostan Humac o dolasku fra Dobroslava Šimovića za kapelana i vjeroučitelja.²⁶ Fra Dobroslav je na Humac dospio najkasnije do 1. listopada, odakle se toga dana javio da se nije pripravo za jurisdikcijski ispit i da onda nema svrhe da dolazi. Kao razlog navodi preopterećenost vjeronaukom koji ima svaki dan.²⁷ Ipak nije dugo trebalo da se pojavi na ispitu. Naime, 16. siječnja 1933. stigla je iz Biskupskog ordinarijata svjedodžba da su fra Dobroslav Šimović, fra Marinko Jelić i fra Božo Bubalo položili jurisdikcijski ispit. Fra Dobroslav je dobio ocjenu vrlo dobar, a ostala dvojica dobar. Članovi biskupske komisije bili su dr. fra Ante Jelavić, dr. fra Leo Petrović i dr. Petar Čule.²⁸

No, fra Dobroslav nije dugo ostao na Humcu. On je najkasnije u svibnju 1933. godine, a vjerojatno i prije, premješten na Široki Brijeg, i to za prefekta sjemeništara. Već sredinom svibnja 1933. provincijal mu piše kao prvome meštru sjemeništara i traži da otpusti šestoricu đaka čiji roditelji ustrajno ne plaćaju doprinos za njih, te da ih vrati tek pošto izvrše svoju dužnost.²⁹ U to ga vrijeme na tome mjestu pronalazimo i u ljetopisu gimnazije. Navodi se, naime, da je 24. svibnja s internistima (sjemeništarcima) išao njihov meštar fra Dobroslav Šimović, a posjetili su Žvatić, kako bi učinili "zelenje" u čast fra Viktoru Nuiću.³⁰

U izvještaju Banskoj upravi, Prosvjetnom odjeljenju, u Splitu od 7. studenoga 1933. navodi se problem s kašnjenjem fra Dobroslavove diplome iz Pariza: "Fra Dobroslav Šimović položio je licencijat iz teologije na Katoličkom institutu u Parizu. Diplomom je zatražio iz Pariza već pred pola godine, ali radi teškoća s

24 Arhiv Provincije: SP, sv.96, f. 392. Polovična karta = karta s popustom.

25 Arhiv Provincije: SP, sv. 97, ff. 166, 186.

26 Arhiv Provincije: SP, sv. 97, f. 190.

27 Arhiv Provincije: SP, sv. 98, f. 269.

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 99, f. 145.

29 Dopis od 17. svibnja 1933. (Arhiv Provincije: SP, sv. 100, f. 108).

30 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. II, str. 598. Nisam baš siguran što bi bilo "zelenje"?

dostavljanjem novca primio ju je tek ovih dana. Prilažem i nju s dva primjerka s molbom da mu se dopusti izvjestan potrebiti rok da bi mogao diplomu nostrificirati.³¹ Osim što je bio prefekt sjemeništaraca, fra Dobroslav je od školske 1933./34. godine počeo predavati kao suplent na gimnaziji, i to: vjeronauk 1. i 2. razredu, francuski jezik 3. razredu, te gimnastiku 1., 2., 3., 4. i 5. razredu; ukupno tjedno 15 sati. Bio je i voditelj literarnog društva sjemeništaraca od 1. do 6. razreda "Cvijet", kao i Misijske sekcije. Navodi se kako je u siječnju 1934. imao osip na koži, te stoga nije išao u školu. No, već 14. siječnja bio je na sprovodu majke svoga kolege fra Marinka Jelića. Bilo je glibavo u polju, a fra Marinko se rastužio i plakao za majkom.³²

U školskoj 1934./35. godini fra Dobroslav je predavao samo gimnastiku i imao 9 sati tjedno. Bio je ujedno i čuvar gimnastičke zbirke.³³

U Arhivu Provincije postoje brojni dopisi iz toga razdoblja, u kojima se tretira problematika neplaćanja doprinosa roditelja za đake, a sve je išlo preko fra Dobroslava.³⁴ Zanimljivija od toga je svakako vijest koju je fra Dobroslav poslao provincijalu 23. studenoga 1933. da ga je fra Mirko Ćosić upisao na sveučilište u Zagrebu (fra Mirko je tu studirao umjetnost, koju nije uspio upisati u Parizu). U istom pismu pita provincijala, kako je uredio njegovu obvezu služenja vojske - iz čega proizlazi da još nije bio odslužio vojni rok.³⁵ Ovaj je podatak važan zbog toga što je iz njega jasno da je fra Dobroslav bio planiran za nastavak studija, to jest za postdiplomski studij. No, neće ga završiti u Zagrebu, nego u Parizu.

Provincijal je 2. srpnja 1934. poslao Vojnom okrugu ovjerovljen prijepis maturalne svjedodžbe fra Dobroslava Šimovića, iz čega bi se moglo zaključiti da je on uskoro nastupio u vojnu službu.³⁶ Svakako, njegovo se ime više ne spominje u Arhivu Provincije, sve do lipnja 1935., kao ni u ljetopisu gimnazije na Širokom Brijegu. Stoga smo morali potražiti pomoć u njegovu osobniku. Osobnik je ispunio on sam na Širokom Brijegu 20. travnja 1944. U njemu navodi da je od kolovoza 1934. do veljače 1935. bio "na vojnoj dužnosti u Zaječaru", i to u Bolničkoj četi Timočke divizijske oblasti, a od veljače do rujna 1935. opet je nastavnik na širokobriješkoj gimnaziji.³⁷

31 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. II, str. 609.

32 *Isto*, str. 615, 625, 644.

33 *Isto*, str. 657, 671, 672, 692, 705.

34 Arhiv Provincije: SP, sv. 100, 101, 102, 103, passim

35 Arhiv Provincije: SP, sv. 102, f. 161.

36 Arhiv Provincije: SP, sv. 104, f. 435.

37 Arhiv Provincije: Osobnici, I.c, ff. 152-157. U Osobniku još navodi da sasvim dobro piše i govori francuski i latinski, dobro govori njemački, a razumije talijanski i starogrčki (f. 153). U Službeničkom listu pak, koji se čuva u Hrvatskom državnom arhivu navodi da "govori francuski, a služi se njemačkim i latinskim jezikom" (HDA: Službenički list).

Doktorat u Parizu

U rujnu 1935. fra Dobroslav je, nakon tri godine u Hercegovini, opet u Parizu. Sad je došao da bi svoj studij okončao doktoratom. Stoga je hercegovački provincijal 19. lipnja 1935. molio pariškog provincijala da bi na boravak u samostan primio fra Dobroslava Šimovića radi pohađanja sveučilišta u Parizu, što je pariški provincijal 13. srpnja 1935. prihvatio.³⁸ Istodobno je provincijal tražio i dobio obediencije od generala Reda za fra Dobroslava i neke druge fratre, čemu je također udovoljeno.³⁹ O njegovu poslijediplomskom studiju nisam pronašao mnogo podataka; uglavnom su vezani za primljene i proslavljene mise na provincijalovu intenciju. Od misnih intencija su svećenici studenti pokrivali jedan dio troškova boravka i studija. Zanimljiva je pak vijest da je 20. srpnja 1936. Kongregacija sv. oficija dispenzirala fra Dobroslava da smije čitati zabranjene knjige.⁴⁰ Svakako, u Parizu je ostao dvije godine (1935.-1937.) i na tamošnjem Katoličkom sveučilištu završio doktorski studij iz teologije, točnije patrologije. U Osobniku navodi da je tema doktorske disertacije bila: "Tumačenje Očenaša kod latinskih otaca do sv. Augustina", te da je pisana na francuskom jeziku.⁴¹ U Hrvatskom državnom arhivu čuva se prijepis doktorske diplome izdane na latinskom jeziku 24. lipnja 1937. Navodi se da je doktorat položio uspjehom *cum magna laude*. Postoji i prijepis nostrifikacije njegova doktorata na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu izdane 26. lipnja 1940.⁴² Zalaganjem fra Ivana Penavića uspjeli smo dobiti i preslik njegova doktorskog rada, pisanog strojopisom na francuskom jeziku pod naslovom *Le commentaire du Pater chez les peres Latins de Tertullien à Saint-Augustin inclusivement*. Ima 229 stranica.⁴³

Ponovno odgojitelj i profesor

Nakon dvije godine dokorskog studija fra Dobroslav se opet vraća na Široki Brijeg. Uprava Provincije imenovala ga je (opet) prefektom sjemeništaraca, o čemu mu je poslan dekret 5. rujna 1937. O tome je istoga dana obaviješteno samostansko starješinstvo na Širokom Brijegu.⁴⁴ Nakon toga u Arhivu Provincije njegovo se ime najviše spominje vezano za sjemeništarce, plaćanje njihovih roditelja za uz-

38 Arhiv Provincije: SP, sv. 108, f. 298; sv. 109, f. 71.

39 Arhiv Provincije: SP, sv. 108, ff. 265, 312. Zanimljivo je da je najprije obediencija za fra Dobroslava tražena za Freiburg u Njemačkoj, ali je on ipak završio u Parizu.

40 Arhiv Provincije: SP, sv. 116, f. 393.

41 Arhiv Provincije: Osobnik, I.c, f. 153.

42 HDA: Službenički list.

43 Teza isprintana i uvezana čuva se sada i u Franjevačkoj knjižnici u Mostaru.

44 Arhiv Provincije: SP, sv. 120, ff. 184, 192.

državanje svoje djece, ali i obavijesti o otpuštanju pojedinih đaka, kao i preporuke za primanje u novicijat. Redovito sudjeluje na sjednicama odgojitelja i prefekata u Provinciji. Brine se za bolju prehranu đaka, a provincijal mu 5. lipnja 1940. obećava da će nabaviti još šporet za kuhanje, kao i da će đaci dobiti vlastitog kuhara. Po svemu sudeći, gvardijan je bio dosta štedljiv, da ne kažemo škrt, vezano za prehranu đaka, pa je fra Dobroslav tražio promjene.⁴⁵

Dr. fra Dobroslav Šimović je u školskoj 1937./38. godini predavao vjeronauk 6. i 7. razredu, a francuski jezik 3. razredu; imao je ukupno 7 sati tjedno. Bio je prefekt sjemeništara. Vodio je k tome sekciju sjemeništara "Cvijet", koja je imala 62 člana i sastajala se svake druge nedjelje. Duhovno se skrbio za "Euharističko i misijsko društvo", koje je imalo 61 člana. Vodio je i knjižnicu školskih udžbenika. Školske 1938./39. godine fra Dobroslav je prefekt sjemeništara, razrednik 7. razreda, predaje vjeronauk 3. i 7. razredu i francuski jezik 4. razredu. Imao je tjedno 7 sati. Te je školske godine u širokobriješkoj gimnaziji predavalo 20 profesora franjevac, od kojih je čak 15 bilo doktora znanosti u svojoj struci! Gimnazija je doista bila na svome vrhuncu, s novom zgradom, s novim konviktom i 394 učenika, što sjemeništara što vanjskih. Vjerojatno nikada nijedna srednja škola na svijetu nije imala toliko doktora znanosti koji bi predavali svoje predmete, kao što je imala širokobriješka gimnazija u to vrijeme! Jedan od važnih kotača bio je i dr. fra Dobroslav Šimović. Iz gimnazijske kronike vidljivo je da fra Dobroslav redovito sudjeluje na profesorskim sjednicama i donosi važne odluke o prikladnosti pojedinih kandidata za redovništvo i svećeništvo. U školskoj 1939./40. godini fra Dobroslav predaje vjeronauk 2., 3., 4. i 7. razredu, te ima 8 sati tjedno. U školskoj 1940./41. godini razrednik je I.b razredu, te predaje vjeronauk 5., 7. i 8. razredu, a francuski jezik 2. razredu.⁴⁶

Na Širokom Brijegu fra Dobroslav ostaje četiri godine. U ljeto 1941. premješten je za profesora na Franjevačkoj bogosloviji u Mostaru, točnije u izmještenom odjelu na Humcu, gdje su studij pohađali bogoslovi prvih dviju godina.⁴⁷ Uz to je imenovan i odgojiteljem navedenih bogoslova. No, fra Dobroslav je pošteno priznao da on nije u stanju bogoslovima predavati Sveto pismo, kako je bilo predviđeno. Naime, posve se pogrešno pronijelo po Provinciji da je on doktorirao Sveto pismo, a nije nego patrologiju. Stoga moli da ga se oslobodi predavanja navedenog predmeta - ili neka bude samo prefekt bogoslova, ili da samo predaje Sveto pismo,

45 Arhiv Provincije: SP, svv. 123, 124, 127, 128, 130, 131, passim. O brizi za prehranu đaka vidi: A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. III, str. 215, 259.

46 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. III, str. 116, 123, 124, 125, 147, 155-160, 190, 222, 261, 269.

47 Premješten je odlukom uprave Provincije od 29. svibnja 1941. (A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. III, str. 290).

što mu nije moguće zbog brojnih obveza kao prefekta, ili da predaje predmet u kojemu je osposobljen.⁴⁸ No, uprava Provincije nije prihvatila njegove razloge pa je akad. 1941./42. godine obavljao obje službe: i meštra klerika i profesora Svetog pisma. Na to se fra Dobroslav opet žalio u dopisu od 28. travnja 1942. Ovako piše:

Zato ponovno usrdno molim Preč. Naslov, da me oslobodi jedne od ovih dviju dužnosti ili da mi povjeri neku dužnost izvan bogoslovskega sjemeništa. Posebno naglasujem, da ne bježim od profesorske dužnosti, nego da samo želim biti ili samo profesor ili samo prefekt ili pak da mi date neku treću, novu dužnost. Samo ovako ne mogu dalje ostati.

Ukratko ponavljam neke većinom prije navedene razloge:

1. Predavanje Sv. Pisma ide vrlo slabo, jer nisam ništa posebno učio iz toga predmeta, niti sam štaviše redovito svršio obične traktate o tome predmetu.
2. Dosadašnja služba u provinciji nije mi dopuštala da se ozbiljno bavim knjigom, pa se stečeno bogoslovsko znanje dobrim dijelom i zaboravilo.
3. Teške prefektske dužnosti, zdravstvene i ekonomske prilike u sjemeništu ne dopuštaju mi, da se i sad posvetim knjizi. Što imam slobodna vremena, to je zaokupljeno brigama i mislima iz prefektske službe.
4. Slabih sam i osjetljivih živaca.
5. Takove sam naravi i ličnih osebina, da mi je vrlo teško djelovati i uplivati na klerike i nametnuti im potrebni auktoritet.⁴⁹

Fra Dobroslav je i nadalje ostao prefekt klerika na Humcu. Njegovi izvještaji upravi Provincije su redoviti i uobičajeni: o učenju i vladanju klerika, o namjeri nekih klerika da napuste Red, o potrebi da se nabavi namještaj u sobama za kandidate za braću laike; naručuje sandale i hlače za klerike koji su došli sa Š. Brijega i slično.⁵⁰ U studenom 1942. provincijal fra Krešimir Pandžić dopustio je fra Dobroslavu da može slaviti svete mise u kleričkoj kapelici na Humcu, te daje ovlast gvardijanu da blagoslovi kapelicu; za stalno držanje Presvetog u kapelici treba pak tražiti dozvolu iz Rima.⁵¹

Krajem lipnja 1943. godine fra Dobroslav moli provincijala da ga razriješi službe prefekta, traži odmor, želi se posvetiti knjizi, katehezi ili pastoralnoj službi. Ovako piše:

48 Dopis upravi Provincije od 21. svibnja 1941. (Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 330).

49 Arhiv Provincije: SP, sv. 135, f. 388.

50 Arhiv Provincije: SP, sv. 135, 136, 137, 138, 139, passim.

51 Arhiv Provincije: SP, sv. 137, f. 276.

Vruće molim prečasnog naslov, da me riješi dužnosti prefekta i da mi ne nameće nikakove dužnosti, koja ima karakter starešine nad braćom. Te su dužnosti za me nepodnosivi teret.

1. Jer mislim da za njih nemam potrebnih preduvjeta niti osjećam kakvih ambicija.
2. Po konstrukciji sam osjetljivo slabih živaca, i povrh toga sam jako izmoren višegodišnjim naporom u službi prefekta i ujedno nastavnika, gdje skoro nisam imao niti zamjenu niti praznike.
3. Sada osjećam veliku potrebu barem kraćega živčanoga odmora.
4. Moja dosadašnja služba prefekta - barem kako se kod nas shvaća - vrlo me je odalečila od knjige i pastorizacije. Meni je već 36 godina života. Rastrgan višestrukim dužnostima i brigama za materijalne stvari, nisam se mogao posvetiti ničemu, kako treba. Već je skrajnje vrijeme, da se posvetim ili samo nastavi ili da idem u pastorizaciju. Ne moram biti župnik. Primam kapelaniju, katehizaciju itd. Posebno naglasujem, da je nastavnička služba sa prefekturom za me nepojiva.

Čvrsto se nadam, da ćete mi uslišati molbu, jer je, mislim, razborita i opravdana. Ne bježim od rada, nego hoću da Vas uljudno obavijestim, što za me nije.⁵²

Gvardijan u Mostaru i profesor na Širokom Brijegu

I uistinu, nova uprava Provincije, na čelu s provincijalom fra Leom Petrovićem usvojila je fra Dobroslavovu želju, razriješila ga službe prefekta i početkom srpnja 1943. imenovala gvardijanom u Mostaru. Službu je prihvatio početkom kolovoza 1943., ali je niti mjesec kasnije dao ostavku na tu službu. Na provincijalovo traženje da ostavku i pismeno podnese, fra Dobroslav je to učinio 24. kolovoza 1943.⁵³

Nakon toga mu je usvojena želja i imenovan je (samo) profesorom na Širokom Brijegu; dakle, konačno je razriješen službe odgojitelja, bilo sjemeništara, bilo bogoslova.⁵⁴ Dekret o imenovanju profesorom na Š. Brijegu dobio je 1. listopada 1943.⁵⁵ Samo koji dan kasnije imenovan je i vjeroučiteljem na Ženskoj stručnoj

52 Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 100.

53 Arhiv Provincije: SP, sv. 140, ff. 357, 359.

54 Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 364-365; sv. 141, ff. 74-78.

55 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 146.

školi u Lištici, koju su vodile časne sestre.⁵⁶ U školskoj 1943/44. godini bio je razrednik 6. razredu, te predavao vjeronauk 4., 5., 6., 7. i 8. razredu, 12 sati tjedno. No, nastava se već tada nije mogla održavati redovito, ponajprije zbog nedostatka živežnih namirnica, a potom zbog toga što su se u veljači 1944. partizani približili Širokom Brijegu, pa su 28. veljače đaci raspušteni kućama. Školska 1944./45. godina bila je i posljednja. Nastava se redovito nije mogla održavati zbog ratnih okolnosti, posebno nakon što su njemačke snage zauzele gimnaziju i konvikt. Bilo je planirano da se nastava, barem za sjemeništarce, ili đake-klerike izmjesti u Crnač, župu u brdima iznad Širokog Brijega, ali sve je prekinuo krvavi sedmi dan veljače 1945.⁵⁷ Ta školska godina, kako zapisa fra Ante Marić, "nikada nije završila - ostala je otvorenom ranom na tijelu Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM".⁵⁸

Krajem 1943. godine fra Dobroslav je imenovan pomoćnikom duhovnog voditelja braće laika na Š. Brijegu (voditelj je bio dr. fra Marko Dragičević), a 17. ožujka 1944. imenovan je i duhovnikom bolesnih vojnika na Š. Brijegu.⁵⁹ Sredinom svibnja 1944. dobio je dekret da privremeno zamjenjuje fra Zlatka Sivrića, župnika u Mostarskom Gracu, koji je slomio nogu. U Gracu je ostao 15-20 dana, a onda je provincijal tražio da se vrati na Š. Brijeg.⁶⁰ Nedugo potom, 22. srpnja 1944., provincijal je tražio od fra Dobroslava da pođe na Čerin zamijeniti fra Dionizija Lasića, profesora, kojemu je nužno potreban odmor.⁶¹ Nije poznato koliko je ostao na Čerinu, ali se uskoro tamo opet vratio. Naime, nakon bombardiranja samostana u Mostaru i na Humcu provincijal je bio prisiljen premjestiti bogoslove na župe. Tako je 2. listopada 1944. obavijestio župnika na Čerinu fra Živka Martića da kod njega uskoro započinjaju studij I. i II. tečaj, njih sedmorica, s trojicom profesora: fra Martinom Soptom, fra Pavom Dragičevićem i fra Dobroslavom Šimovićem. Istodobno se bogoslovi III. i IV. tečaja raspoređuju u Veljake. Bilo je planirano da skupa borave i studiraju u velikoj franjevačkoj rezidenciji na Čitluku, ali su plan poremetili Nijemci, koji su zauzeli zgradu.⁶² Upravo su to zadnji dopisi u Arhivu Provincije u kojima se spominje ime dr. fra Dobroslava Šimovića. Partizani su zauzeli Brotinjo u listopadu 1944., pa tako i Čerin gdje je fra Dobroslav boravio, te se zbog njih povukao na Široki Brijeg. I tu ostao do smrti.

56 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, ff. 182, 207-209; A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. III, str. 357.

57 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. III, str. 375, 376, 387.

58 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. III, str. 407.

59 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 458; sv. 142, f. 245.

60 Arhiv Provincije: SP, sv. 142, ff. 551, 559; sv. 143, f. 91.

61 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 358.

62 Arhiv Provincije: SP, sv. 144, ff. 410, 439-440.

Njegovi učenici o njemu

Fra Jozo Zovko, širokobriješki gvardijan, organizirao je tijekom 1993. godine nekoliko okruglih stolova i jedan simpozij o pobijenim fratrima na Širokom Brijegu (o njih 30). Okupili su se bivši učenici širokobriješke gimnazije, njih preko 50, i izrekli svoja sjećanja o svojim pobijenim profesorima, odgojiteljima, drugim fratrima i kolegama. Vrlo rado su se prisjetili i fra Dobroslava Šimovića, koji je većini od njih bio ili odgojitelj ili profesor, ili i jedno i drugo. Ovdje izdvajam nekoliko prisjećanja na njega.

Fra Umberto Lončar: Bio je moj magistar. Bio je čovjek molitve, pravedan. Bio je žestoke naravi, ali bi se sam svladao. Samo najbolje o njemu mogu reći.

Fra Ferdo Vlašić: Bio je moj magistar, meštar i profesor. Kao profesor bio je izvanredno dobar i iznad prosjeka sposoban. Marljiv je bio i sve je svoje sposobnosti iskoristio. Kao meštar bio je vrlo umjeren i oprezan i nije nikad "izlijetao". Znao je s nama "porazgovoriti" i đaku se približiti. Uživao je ugled i mi smo ga poštivali i cijenili. Kao svećenik, bio je pobožan i svoje je zvanje proživljavao u dubokom uvjerenju.

Fra Dobroslav Begić: Bio mi je profesor. I kad smo se mi obukli prvi nakon širokobriješke katastrofe, rečeno nam je da odaberemo imena poginulih fratara. Ja sam odabrao njegovo ime iz posebnih simpatija prema njemu. Bio mi je odgojitelj i ostao mi je u lijepoj uspomeni. Bio je i strog. Znao nas je i kažnjavati kad smo se grudali u onom kvadratu, gdje nismo smjeli, ali to nas nije udaljavalo od njega. Mi smo ga poštivali.

Fra Lucijan Kordić: Bio je nježan, umiljat, osjećajan, premda je bio i strog. Davao je dojam redovita redovnika. (...).

Franjo Boras: Osim svega rečenog, ja bih samo dodao da je vanjski izraz lica i ostalog, bio odraz duhovnog i unutarnjeg. Kod njega je izgledalo skladno.

Fra Dobroslav Begić: Kada bi došao na sat, ako bi bio neobrijan, bio je strah i treset, a ako je bio obrijan, bio je fin i blag. Nekada smo ga zvali "sido neobrijani".

Fra Berislav Mikulić: Poznavao sam ga kao đaka, a nisam kao svećenika i magistra. On je bio šesti, a ja prvi razred. Često se družio s nama malima i sam se nudio da nam prevodi latinski. Znao bi nam pričati šale i zabavljati nas jako ugodno i lijepo. Poslije, kažu da je bio strog, a to ne mogu spojiti.

Fra Vinko Dragičević: Bio mi je meštar i mogao bih reći da se baš prelama na njemu ovaj popis. Ja bih rekao da je on jedan od onih koji su počeli nekim drugim duhom disati. (...). U školi je bio služben, ali izvan škole je bio kao kolega. Znao se s nama šaliti i pričao bi nam mnoge stvari, što od drugih nismo mogli čuti. Kada bismo ga naljutili, tada bi znao prijeći granicu.

Fra Hadrijan Sivrić: Bio mi je prvi meštar u sjemeništu kad sam ja došao i mislim da mu je to bila prva godina. Bio je strog, posebno za nas koji

smo prvi put u nekom dodiru sa svećenicima. To je bilo godine 1933. Do osmoga razreda bojali smo se fratra, a išli smo u fratre. Posebno smo se bojali njega, koji je držao disciplinu. Bio je pravičan svećenik. Gajio je molitvu i on je nama uveo konferencije kojih prije nije bilo. Bio je dobar pjevač i učio je nas pjevati. Oni koji su malo bolje znali, morali su se bar dva puta tjedno sastajati. U sjemeništu nam je pokazivao i pomagao u drugim predmetima. Prema svima je bio strog, pa i prema bratu, koga je čak šibao. (...).

Grgo Kolobarić - Grga: Meni je bio profesor i meštar. Ne bih se složio da je bio baš strog. Bio je pravedan. Zvali su ga "cura", jer je bio najveći ljepotan među fratrima. Bio je vrlo ugodan i meni je predavao francuski. Odlikuje se kao i svi ostali. Bio je vrhunski. Po strogoći se ne bih baš složio da je bio baš strog. (...).

Andrija Pervan: Ja sam 1944. došao na Široki Brijeg da privatno polažem četvrti razred gimnazije. Inače sam bio đak bolske gimnazije. Došli smo s Bola jer je dolje bilo blokirano i u jesen smo polagali neke ispite. Došao je rat i nisam imao gdje stanovati, onda me je pokojni fra Dobroslav Šimović primio u samostan. Dao nam je jednu sobu u prizemlju, meni i mom kolegi Peri Suljiću (...). Kad je nestalo stambenog prostora, jer su se Nijemci uselili u gimnaziju, onda nas je primio u spavaonicu u sjemeništu, iako mi nismo bili sjemeništarci. Tu smo se i hranili. Ja vidim u tome veliku plemenitost tog čovjeka. Mi nismo ni plaćali, jer smo bili blokirani. (...). Bio je vrlo širokih i ljudskih pogleda. Bio je prijedlog da se mi mlađi uputimo kući. On je rekao: "Kamo ćete s djecom kroz dvije fronte, kroz dvije linije!?" Stoga nas je zadržao. Imam sve najljepše uspomene na pokojnog fra Dobroslava Šimovića, koji je u to vrijeme bio meštar.

Jozo Tomašević: Otac Dobroslav Šimović predavao nam je samo vjeronauk. Meni je bio razrednik u šestom razredu. Uspomene na njega su mi najmanje, jer ja nisam išao redovno u školu, jedino što ga se sjećam da se silno, zdušno trudio da pomogne nama koji smo u ratnom vohoru savladavali i jedva savladavali taj kontinuitet nauke.⁶³

A što o njemu kažu oni koji su ga ubili? Zanimljivo, ali Viktor Novak u svojoj knjizi prepunoj laži (*Magnum crimen*) uopće ne spominje fra Dobroslava Šimovića. Dakle, potpuno je sigurno da se on u političkome smislu nije isticao ni na koji način, jer bi ga Novak sigurno spomenuo (i donio mnoštvo laži o njemu). Ali ga zato autor UDB-ina elaborata o svećenstvu na području Širokoga Brijega iz 1953. godine nije propustio spomenuti. O njemu je kratko naveo: "Dr. Šimović fra Dobroslav, profesor teologije. Za sve vrijeme okupacije bio je profesor sjemeništa na Š. Brijegu. Đake je odgajao u klero-fašističkom duhu. Prilikom oslobođenja Š. Brijega, ubijen od strane naših jedinica."⁶⁴

63 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji*, str. 120-122, 179, 354.

64 *Istorijat klera sreza Lištica*, str. 10.

Od svega navedenoga jedino je istina da je “ubijen od strane naših jedinica”. I da je bio doktor teologije. Čak nije točno da je čitavo vrijeme rata bio na Š. Brijegu, jer smo vidjeli da je dvije godine proveo na Humcu, a i nakon 1943. kad se vratio na Š. Brijeg, dosta je vremena proveo izvan toga mjesta. A da je čak “odgajao u klero-fašističkom duhu” notorna je laž; odgajao ih je u katoličkom duhu (možda je to ono “klero”?) i u hrvatskom duhu (možda je to ono “fašističkom”). Prema izjavama njegovih učenika, kao i prema svim sačuvanim dokumentima nema ama baš nikakve naznaka da bi se fra Dobroslav i na kakav način bavio politikom i pogotovo da bi širio mržnju prema bilo kome.

Smrt na Širokom Brijegu

Jesu li fratri na Širokom Brijegu bili “legitimni vojni cilj”?

Ovdje neće biti detaljnije obrađeno partizansko osvajanje Širokoga Brijega i ubijanje 12-orice fratara 7. veljače 1945. zato što je ta tematika detaljnije obrađena na drugim mjestima. Samo bih htio dopuniti svjedočanstva vezana za kasnije partizanske optužbe da su fratri na Širokom Brijegu pucali na njih, te da su stradali kao “legitimni vojni cilj”. Već je u životopisu dr. fra Arkandela Nuića doneseno mnoštvo svjedočanstva da je riječ o najobičnijoj laži koja je za cilj imala opravdati užasne zločine koje su partizani počinili kako nad širokobriješkim, tako općenito nad hercegovačkim franjevcima.⁶⁵ Ovdje pak donosim još takvih svjedočanstava, i to na temelju razgovora s preživjelim svjedocima koje su vodili dr. fra Andrija Nikić 1971. i dr. fra Jozo Vasilj 1986. godine.

Fra Vojislav Mikulić, i sam profesor na Š. Brijegu, tvrdi da nitko od fratara nije uopće imao oružje i da nitko nije sudjelovao u borbama. Fra Alojzije Sesar, tada đak u gimnaziji, izjavio je odlučno: “Ja koji sam bio kroz tri mjeseca borbe na Širokom Brijegu, izjavljujem, da fratri nisu pružali nikakav otpor, nego su se s nama đacima uklanjali od svih nezgoda.” Ondašnji đak fra Marko Dragičević odgovorio je (1971. godine) na pitanje: Jesu li fratri pucali? “Nikada i nitko! Nikada i nitko! Kako treba umrijeti za istinu i Presveto Trojstvo, tako isto i za ovu istinu umirem.” A na pitanje: Zašto su ih ubili?, odgovorio je: “Ja mislim da su oni [partizani] dobro poznavali Isusovu izreku u Sv. Pismu: ‘Udari pastira po glavi, i ovce će se razbježati.’” Stipe Spajić iz Radišića, hrvatski vojnik koji se 1945. godine borio na Širokom Brijegu, štoviše tvrdi ne samo da fratri nisu pucali iz samostana, nego ni bilo tko od njemačkih i hrvatskih vojnika. Vojske nije bilo u samostanu, kaže on, jer to nije bio pogodan položaj. “Tu smo izloženi i bili bi (smo) meta partizanima.”

65 Usp. ovdje osobito životopis dr. fra Arkandela Nuića, str. 650-658.

Fra Dobroslav Begić također je jasno izjavio: “Nitko od fratara nije imao oružja. Nitko od njih nije pucao.” Isto i fra Anđeo Herceg, tada također đak u gimnaziji: “Nitko iz samostana nije pucao. Neprijateljska vojska se nalazila van samostana, crkve i sjemeništa.” Suđenja nikakva nije bilo. Fratri nisu imali nikakve krivice. Bili su krivi jer su bili fratri. Fra Radovan Petrović, tada također đak u gimnaziji, izjavio je da fratri sigurno nisu pucali, štoviše su zabranili ustašama da stave mitraljez u samostan, a većina je (ideološki) bila protiv Nijemaca. Fra Zlatko Sivrić, tada župnik u Mostarskom Gracu, rekao je sljedeće: “Ako je bilo vojske na Brijegu u fratarskim zgradama, to jedino može biti u konviktu. U samostanu nije bilo vojske. Tu nije bilo ni oružja, a da ne govorim o nekom skladištu oružja. U samostanu su bili fratri. Većina ih je tu ostala jer su ljudi čekali kad će te borbe završiti da u miru i slobodi nastave svoj život i da započnu s radom u školi.” Fra Zlatko je pojedinačno progovorio o svakome od pobijenih fratara na Širokom Brijegu i jasno pokazao da nitko od njih nije pucao niti ni na koji način sudjelovao u borbama. Najveća je glupost optužba da su partizane s prozora polijevali vrelim uljem, jer ulja uopće nije bilo. Ljubo Milas iz Tihaljine, u to vrijeme vanjski đak u gimnaziji na Širokom Brijegu, izjavio je: “Spreman sam uvijek i svugdje posvjedočiti da nitko od fratara nije na Brijegu pucao. Koliko ja znam to nikome nije bilo ni potrebno. Jer su bili na Brijegu i nisu osjećali nikakve krivice. (...). Od ovih fratara koji su sa mnom bili nitko nije ni pomislio, a kamoli uzeo bilo kakvo oružje. Ma o oružju ni govora nema među fratrима na Brijegu. Nitko od njih nije nosio oružje. A nitko nije ni pucao iz samostana na Brijegu.” No, osobito je važna izjava Brune Volarevića, partizana u dalmatinskoj brigade, koji je prvi ušao u samostan i prvi sat čuvao stražu, a kasnije morao poći dalje prema Mostaru: “Govoreno je i lagano da su oni pucali na partizane. Ja Vam mogu ponoviti da, ono što sam vidio, bih se mogao zakleti na trista križa, da to nisu činili.” Izjavu je dao i potpisao u Metkoviću 22. srpnja 1971. pred fra Andrijom Nikićem i fra Vinkom Prličem.⁶⁶

Fra Dobroslavova smrt

Prema iskazima svjedoka prve ruke, fra Dobroslav u vrijeme partizanskog bombardiranja Širokog Brijega nije bio s većinom fratara u samostanskom podrumu, niti u mlinici i hidrocentrali na rijeci Lištici, nego je s još dvojicom profesora (fra Arkandelom Nuićem i fra Tadijom Kožulom) i nekolicinom đaka i civila bio u protuzrakoplovnom skloništu u samostanskom dvorištu. Tu su proveli i noć 6./7. veljače, tijekom koje je brat laik fra Melhior Prlič dojavio da gori gimnazija (zapalile su se knjige u knjižnici), a onda je fra Tadija Kožul s nekoliko đaka neuspješno pokušavao ugasiti požar.⁶⁷

66 Arhiv Provincije: Ostavštine fratara i posebni spisi, sv. B-23, mapa 1, ff. 5, 50; mapa 2, ff. 5, 49, 73-74, 75, 86-87, 184, 265, 276, 281-283, 313.

67 H. MANDIĆ, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, str. 333-335.

Sutradan, po osvajanju Širokoga Brijega, partizani su bacili bombe pred ulazom u sklonište, pa oni koji su se tamo sklonili nisu mogli izići vani. Nakon što su partizani ušli u samostan i skupili u zbornici fratre i đake, poslali su đaka Franu (kasnije fra Marko) Dragičevića da dovede i one koji su se sklonili u skloništu. Ovako je to fra Marko kasnije opisao:

Jedan oficir je rekao meni da ih idem dovesti. Ja sam rekao da ne smijemo izići vani, a on mi kaže da ja reknem da mi je taj i taj oficir to rekao. Žao mi je što mu nisam zapamtio ime. Otišao sam dolje i pozvao: "Ako ima itko, neka iziđe!" A odozdo pokojni fra Dobroslav Šimović veli: "Druže, mi smo zvali, zvali, a vi ste bombe bacali!" Ja velim da ovdje nije nikakav drug, nego Frano Dragičević. Kažem mu da su došli partizani i da su rekli da iziđete. Odozdo je izišlo nešto zarobljenih Talijana i civila. A tu noć, u tom skloništu, noćio samo fra Dobroslav. Fra Tadija je bio dolje, ali je on između 6. i 7. veljače po noći došao i tukao na vrata i pustili smo ga unutra, u podrum. S njim su bili pokojni Mate Prlić, Ljubo Glavota i dvije časne sestre. Onda smo uvedeni u zbornicu i maltretirani.⁶⁸

Fra Marko nastavlja da su na njegov poziv oni koji su se nalazili u skloništu izišli, a fra Dobroslav je došao k ostalima u zbornicu; popodne je ubijen.⁶⁹ U životopisu fra Tadije Kožula iznio sam mogućnost da su ona trojica, koja su bila u skloništu, ubijena prva, još prije podne.⁷⁰ No, to ne mora biti točno. Po svemu sudeći izgleda da je točno da su partizani trojicu fratara ubili još prije podne, uskoro po osvajanju Širokoga Brijega, a u ubijanju su ih prekinule hrvatske snage koje su nakratko opet osvojile prostor oko samostana i crkve; posao su dovršili popodne, ubivši i devet preostalih fratara, dakle sve koji su nosili habit na sebi.⁷¹ No, nisam siguran da su prva trojica ubijenih bili oni za koje se navodi da su bili u skloništu s đacima.

Možda bi to mogao potvrditi položaj njihovih tijela, nakon što su se preživjeli nakon nekoliko godina usudili ući u sklonište. O tome je ovako spomenuti fra Marko Dragičević o pobijenim fratrima izvijestio na Okruglom stolu 1993. godine:

(...). Fra Arkandel je imao ruku na zatljku i ležao je nauznak. Do njega je ležao ili fra Tadija ili fra Dobroslav u sličnom položaju. Za fra Borislava sam rekao. I to su tri. Ostala devetorica su tri po tri. Oni su zapaljeni. Neki su nagorjeli, neki izgorjeli, a neki nisu nimalo nagorjeli. Kad je fra Blago [Karačić] ulazio, to je bilo kasno. Možda 1960. i neke. I ti si, fra Ferdo [Vlašić] bio. I vi ste te kosti stavili na jednu hrpu. Kad sam ja dolazio, prilično sam se na vas naljutio, jer se to trebalo snimiti prije pomicanja, ali vi ste iz velike ljubavi to pomaknuli. Čini mi se da ste našli duhansku kutiju.⁷²

68 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji*, str. 223 (usp. i str. 120).

69 *Isto*.

70 Vidi ovdje životopis fra Tadije Kožula, str. 400-401.

71 *Usp. Isto*.

72 *Svjedočanstva o pobijenoj gimnaziji*, str. 238.

U svakom slučaju, život doktora znanosti, dugogodišnjeg profesora i odgojitelja đaka i bogoslova, fra Dobroslava Šimovića, brutalno je prekinuo partizanski metak u potiljak 7. veljače 1945., u 38. godini života, 20. godini redovništva i 14. godini svećeništva. A pred njim je bio zamalo čitavi život u radu za Boga, Crkvu, Franjevački red i svoj hrvatski narod...

Pokop fratara na Širokom Brijegu

Prošlo je više od 25 godina od ubojstva fratara dok konačno sredinom 1971. godine nisu mogli biti dostojno pokopani, i to u crkvu na Širokom Brijegu. Dotada to nije bilo moguće jer su to nove komunističke vlasti - dakle isti oni koji su ih i ubili - izrijekom bile zabranile. Štoviše, ulaz u protuzrakoplovno sklonište bio je zapečaćen i u nj zabranjen ulaz. Tek kad su prilike postale malo podnošljivije, ponajprije nakon "pada" Aleksandra Rankovića 1967. i potom pogotovo u vrijeme "Hrvatskoga proljeća" krajem 60-ih i početkom 70-ih godina 20. stoljeća, moglo se razmišljati o dostojnom pokopu pobijenih fratara. Njihovi su zemni ostatci izvađeni iz skloništa 1969. godine, kao i zemni ostatci onih koji su bili pobijeni u Mostarskom Gracu. Na sjednici proširenog defnitorija održanoj u Mostaru 6. svibnja 1971. donesena je, između ostalih, i sljedeća odluka: "U četvrtak, 1. srpnja o. g. obaviti ćemo pokorničko hodočašće Gospi na Široki Brijeg. Tu ćemo imati provincijsku koncelebraciju. Dan prije toga neka braća poste o kruhu i vodi."⁷³ Upravo je to bila prigoda i da se dostojno sahrane zemni ostatci pobijene braće.

Fratrati su 1. srpnja 1971. pješice pristigli na Široki Brijeg sa svih strana Provincije, a procesija je započela iz Klanca, ispred obnovljene kapelice sv. Ante. Potom su se uputili prema crkvi i samostanu na Š. Brijegu. Nakon mise i molitve vjernika uslijedila je molitveno-komemorativna procesija sa sedam postaja. Peta postaja bila je nad skloništem. Provincijal dr. fra Rufin Šilić rekao je: "Ovdje su već 26 godina ležale i trunule, na otvorenom i nepokopane, kosti dvanaestorice naše braće. Što je još ostalo pokupili smo i stavili u ovaj limeni sanduk. Ne treba se bojati da će nam to itko zamjeriti, a možda se ja moram stidjeti što to nismo prije učinili. (...). Mi znamo da su bili nevini, ali znamo i da su svakoga, pa i one koji su ih u smrt vodili, čekali kao braća, dočekali kao braća, volili kao braća i za njih molili kao braća. I kad bi njihove kosti danas progovorile, rekle bi samo jedno: ako želite biti slični nama, onda ne mislite ni na kakvu mržnju, nego mislite na ljubav i praštanje." Šesta postaja bila je u crkvi: komemoracija kostiju.

73 "Sjednica proširenog defnitorija Provincije, Mostar, 6. svibnja 1971.," *Mir i dobro*, br. 3/1971., str. 100.

Škrinja s kostima ubijenih na Š. Brijegu položena je u podnožje oltara sv. Ante, a škrinja s kostima ubijenih u Mostarskom Gracu u podnožje oltara sv. Franje. Provincijal je k tome “komemorirao one članove samostana koji su dan kasnije, 8. veljače odvedeni u nepoznatom pravcu i zauvijek nestali,” to jest sedmoricu koje su partizani odvezli na kamionu i kasnije ubili na raznim mjestima, od kojih je jedno sigurno vrtača Đogina ledina u blizini Zagvozda. U molitvi je izrečeno: “Pred mučeničkim kostima svoje starije i mlađe braće, svojih učitelja, odgojitelja, kolega, učenika, gvardijana, provincijala, župnika, svojih rođaka, stričeva, ujaka, braće - molit ćemo: da krv ovih mučenika postane sjeme novih franjevac; da njihova žrtva bude otkupljenje za naše grijeha i prestupke; da njihove mrtve kosti budu hrana našega života; da oni koji su žrtve ratne mržnje isprose mir našoj Hercegovini; da oni ujedine svoju krv sa suzama Marijinim pa našoj zajednici isprose konac Velikog Petka, a izmole zoru Uskrsnuća... Usliši nas, Gospodine, i daj da ove mučeničke kosti i prolivena krv postanu trajnim vapajem ove Provincije i ovoga naroda prema tvome prijestolju, pa nam za njihovu krv uzvрати obiljem apostolskih radnika u bogatoj žrtvi Gospodnjoj...”⁷⁴ Nakon svega franjevci su načinili zajednički snimak pred širokobriješkom crkvom.

Zemni ostatci pobijenih fratara nalaze se danas u širokobriješkoj crkvi na jednom mjestu, a tu su kasnije položeni i zemni ostatci onih koji su pronađeni u novije vrijeme.

Valja ovdje navesti i naredbu provincijala dr. fra Rufina Šilića od 17. kolovoza 1971. pod naslovom “Dokumentacija o našim pokojnicima”, u kojoj se kaže: “Ovim pod savjest obvezujem svu braću da smjesta pristupe prikupljanju dokumenata o životu, radu i smrti naših pokojnika sa Širokog Brijega. Potrebna nam je istina kakva god ona bila, za nas ili protiv nas! Sva braća koja imaju o njima osobno iskustvo neka ga stave na papir i potpišu. Tko zna za nekoga izvan naše zajednice, tko bi mogao o njima pružiti autentično svjedočanstvo, neka nas upozori da bismo mogli i njegovo svjedočanstvo pribilježiti.”⁷⁵ Upravo je u tu svrhu dr. fra Andrija Nikić putovao u Beograd i pronašao vrijedne dokumente u Vojno-istorijskom institutu, te prikupio brojna svjedočanstva o pobijenim fratrima. Štoviše je Nikić kasnije, oko 1995., pripremao i knjigu u kojoj bi bila objavljena svjedočanstva i rezultati istraživanja, ali ona nikada nije ugledala svjetlo dana. Godine 1986. svjedočanstva je prikupljao i dr. fra Jozo Vasilj.⁷⁶

74 (Rufin ŠILIC), “Pokorničko hodočašće Provincije na Široki Brijeg 1. srpnja 1971.,” *Mir i dobro*, br. 5/1971., str. 202-203, 204-205.

75 *Mir i dobro*, br. 6/1971., str. 218.

76 Sva prikupljena građa čuva se u Arhivu Provincije: *Ostavštine fratara i posebni spisi*, sv. B-23 i B-24.

DODATAK:

Brošura *Široki Brijeg* i sudski postupci 1971. godine

Koliko je za komunističke vlasti bila nepoželjna tema partizanskih zločina na franjevcima, osobito onima na Širokom Brijegu, najbolje će pokazati užasan bijes, gotovo ludilo koje je izazvala jedna mala knjižica, brošura na 24 stranice maloga formata pod naslovom *Široki Brijeg*. Knjižica je tiskana 1971., upravo u vrijeme Hrvatskoga proljeća i maloga daška slobode koji je s njim došao. Autor (potpisan zapravo kao odgovorni urednik) bio je dr. fra Gojko Musa, a knjižica je tiskana u tiskari "Biokovo" u Metkoviću u 20.000 komada. Osim uvodnih misli, molitava Mariji i marijanskih pjesama, u brošuri je ukratko predstavljena i povijest Širokog Brijega; upravo je to ono što je navuklo mrak na oči komunističkim vlastodršcima. Govoreći o tome brežuljku s Gospiinom crkvom autor navodi da se "s vremenom ljubav prema njemu širi do ludila, a i mržnja raste do bjesnila". Nakon kratkoga prikaza starijih razdoblja autor nastavlja:

1945-ta je podrezala Brijegu perspektivu i donijela mu agoniju.

Crkva je opustošena, 296 puta je udarena topovskom granatom, sa samostana je skinut kućni broj, otučen je natpis na ulazu u samostan; bombardiranjem, požarom i pustošenjem uništeno je kulturno blago ovog kraja: arhiv, muzej, velika knjižnica, fizikalni, kemijski i biološki kabinet; ugašeno je i 29 života iz ove kuće. To je najteži gubitak, jer je nenadoknativ.

Široki Brijeg gubi ime.

Ali iz pepela i mučeničke krvi rodio se novi naraštaj koji ne umire. Brijeg se opet zeleni... Iz njegova garišta opet je nikao život. Dva zvonika, kao dva jaka sina u naponu snage, pamte prošlost i grle svoju majku koja čuva stražu kraj grobova svoje djece... i plače. (...).

Brijeg nema umjetnina, riznica ni nakita. Nema ih ni Hercegovina. Mi nemamo povijesnih ni kulturnih spomenika. U nas su se smjenjivale "kulturne" revolucije. (...).

Crkva ničim nije bogata, ali očarava svakoga. Topla je kao majčino krilo. Mjesto stećaka u njoj su stupovi od nesalomivo-prkosnog hercegovačkog kamena. Mjesto riznice ovaj krš majci daruje brojnu djecu, žive i mrtve svjedoke jake vjere. Osim živih Hercegovaca Gospi društvo čine mučenici - fratri - koji su nevine žrtve. Njihovi tjelesni ostaci, što nije odnijelo vrijeme i vatra progutala, preneseni su iz protuavionskog skloništa - koje se nalazi u vrtu s desne strane crkve - pod oltar sv. Ante; a tjelesa onih s

padina Gornjega Graca smještena su ispod oltara sv. Franje. Njihova slava naša je obaveza!⁷⁷

Ovakve “kriminalne” izjave: da je 1945. godina donijela ne žuđenu “slobodu”, nego naprotiv “agoniju”, da su fratri nevine žrtve mržnje a ne zločinci, da je uništeno kulturno blago, te da je “slava” pobijenih fratara “naša obaveza” izazvale su bijes sudske i društvene javnosti. Tako je okružni tužitelj u Splitu zatražio od splitskog Okružnog suda zabranu raspačavanja knjižice, a društvene su se novine natjecale tko će više i ružnije oblatiti fratre - i mrtve i žive! Iako se u brošuri nigdje ne navodi da su strašne zločine nad franjevcima i nad njihovim kulturnim blagom počinili partizani - to je svakome odmah bilo jasno!

Okružni javni tužitelj u Splitu (u Splitu zato što je knjižica bila tiskana u Metkoviću, koji spada pod splitski okrug!) zatražio je zabranu raspačavanja brošure uza sljedeće obrazloženje: “U brošuri ‘Široki Brijeg’ u pozitivnom svjetlu prikazuju se kao nevine žrtve osobe, koje su s oružjem u ruci i na drugi način za vrijeme II. Svjetskog rata služile okupatoru u podjarmljivanju hrvatskog i drugih naših naroda, čime se čini krivično djelo neprijateljske propagande (...). Lažne i izopačene krivnje [tvrdnje!], koje se iznose u toj brošuri, izazivaju uznemirenost građana.” Okružni sud u Splitu složio se s takvim tvrdnjama za zabranu raspačavanja brošure. Obrazloženje: “Ovakovo lažno i izopačeno prikazivanje opće poznatih događaja iz naše nedavne prošlosti, a posebno prikazivanje kao nevinih žrtava osoba koje su pomagale okupatoru, te prikazivanje pripadnika NOV-e kao onih koji su pustošili i uništavali kulturno blago, a pri tome ne naći mjesta u toj brošuri ni za jednu riječ prijekora, a kamoli osude za one koji su iz samostana i drugih zgrada u tom kompleksu sijali smrt u redovima boraca NOV-e, predstavlja po mišljenju ovog suda vršenje neprijateljske propagande, kao i iznošenje lažnih i izopačenih tvrdnji kojima se izaziva uznemirenost građana.”⁷⁸ Usput napominjem da je presuda o zabrani raspačavanja brošure samo minijatura kazna u odnosu što bi se dogodilo 20, pa i 10 godina prije toga: autor i oni koji stoje uza nj bili bi strpani u zatvor!

Na to je Franjevački samostan Široki Brijeg poslao utok Vrhovnom sudu SR Hrvatske (pisao ga je odvjetnik Ivan Mužić iz Splita), u kojem se traži poništenje navedene presude, navodeći da nema nikakva dokaza da su fratri imali oružje i pucali, štoviše da se uopće pucalo iz samostana i ostalih zgrada u kompleksu. Obična je izmišljotina da navedena brošura “izaziva uznemirenost građana”; izaziva je sudska presuda, kao i nekorektno, i nadasve nisko i primitivno pisanje društvenih

77 (Gojko Musa), *Široki Brijeg*, Metković, 1971., str. 6-11. Zanimljivo je da je sve pisano u pasivu, tako da se nigdje ne spominje da su sva zlodjela djelo ruku partizana-komunista. Ali bez obzira na pasiv - jasno je na koga je autor mislio!

78 “Široki Brijeg i oko njega. U povodu zabrane brošure ‘Široki Brijeg’,” *Mir i dobro*, br. 7/1971., str. 271-273.

novina. Optužba nije ponudila “niti jednog očevidca, niti jedan dokument” da bi dokazala svoje tvrdnje. “Provincija hercegovačkih franjevaca svojodobno je povelala službeni postupak za utvrđenje istine o navedenim franjevcima, ali je svu dokumentaciju koju je o tome prikupio dr. fra Bonicije Rupčić zaplijenila 31. X. 1945. nekadašnja OZNA u Mostaru, čiji su organi zabranili svako daljnje prikupljanje materijala, a neke od svjedoka pritvorili. Predlaže se traženje navedene dokumentacije od SUP-a u Mostaru, odnosno pregled izjave dr. Bonicija Rupčića, koju je on potpisao u Mostaru 13. kolovoza o. g.” Nadalje se navodi da je “cjelokupna franjevačka zajednica u Hercegovini duboko uvjereni da njihova navedena subrača nisu pucala”. Fra Zlatko Sivrić, inače blizak s novim vlastima i dobitnik visokog državnog odlikovanja (od samoga Tita), izjavio je: “Zato i ovdje u tome ratnom vohoru gore spomenute žrtve pale [su] nevino i nedužno.” Poznati partizan Jure Galić pak izjavio je u sarajevskom *Oslobođenju*: “Dozvoliti je pretpostavku, a i zna se da je bilo pojedinačnih slučajeva samovolje, jer je naša revolucija imala toliku širinu da je u sebe upijala različite snage koje [su] bile voljne da se svrstaju u njene redove.” Uprava hercegovačkih franjevaca želi da se “skine optužba koja nikada nije bila dokazana, odnosno kompleks ustaške krivnje koji bi iz toga mogao kod nekih od tih nastati”.⁷⁹

I dogodilo se dotada nešto nevjerojatno: Vrhovni sud SR Hrvatske uvažio je utok Franjevačkog samostana i poništio presudu Okružnog suda u Splitu o zabrani raspačavanja navedene brošure! U obrazloženju se navodi da presuda Okružnog suda nije utemeljena i valjano obrazložena. Predsjednik Vrhovnog suda bio je dr. Dražen Sesardić, a jedan od članova - veoma zanimljivo! - bio je dr. Žarko Vimpulšek, inače najpoznatiji kao sudac koji je predsjedao sudskim vijećem koje je osudilo nadbiskupa Stepinca 1946. godine. Na to je javni tužilac SR Bosne i Hercegovine tražio od Vrhovnog suda Jugoslavije zaštitu zakonitosti, te istodobno donio odluku da se brošura ne smije raspačavati na teritoriju SR Bosne i Hercegovine! K tome je zanimljivo da Stanica javne sigurnosti (policija) u Metkoviću, suprotno pravomoćnoj presudi Vrhovnog suda SR Hrvatske, nije dopustila preuzimanje preostalih primjerala brošure iz tiskare u Metkoviću! Tako je funkcionirala komunistička država!⁸⁰

Provincijalat hercegovačkih franjevaca u međuvremenu je poslao dva podneska Saveznom javnom tužilaštvu, u rujnu 1971. U prvome se navodi da je fra Andrija Nikić istražio partizanske dokumente u Vojno-istorijskom institutu u Beogradu, koji se šalju i prilogu, te se traži slijedeće: “Predlaže se da se na trošak Uprave hercegovačkih franjevaca zatraži kompletna dokumentacija u fotokopijama ili kserok-sirana. Iz ove sigurno kompletno očuvane dokumentacije koja se odnosi na Široki Brijeg jasno proizlazi da nikakva zamjerka nije učinjena na račun franjevaca, a da

79 *Isto*, str. 273-281.

80 *Isto*, str. 281-285.

su oni pucali, to bi se u tim dokumentima sigurno više puta zabilježilo.” U drugome podnesku piše se o ružnim, nerijetko potpuno lažnim napisima pojedinih društvenih novina, tako i o onome u beogradskoj *Borbi*, u kojem se navodi da su neki poznati ustaše školovani na Širokom Brijegu. “Kad je već to navela, ‘Borba’ je bila dužna iznijeti i činjenicu da su mnogi poznati komunisti također bili školovani na Širokom Brijegu.” Također se navodi da se nitko ozbiljan ne može pozivati na knjigu Viktora Novaka, jer je već “splitski Okružni sud”, koji je donio presudu o zabrani raspačavanja brošure, “odbio pregled knjige Magnum crimen za koju je poznato iz kojih je pobuda pisana i u koje doba”. Obična je laž također ono što piše beogradska *Politika* da su fratri na Š. Brijegu ubijeni u vrijeme borbi: “Iz izjava preživjelih očevidaca koje obrana predlaže može se zaključiti jedino to da se ni jedan od franjevaca nije borio s ustašama i Nijemcima, da nije ni jedan u borbi poginuo i da ni jedan nije nađen mrtav već da su svi zarobljeni kad su borbe u potpunosti završene i nakon toga nastradali.”⁸¹

Konačno je Vrhovni sud SFR Jugoslavije 15. listopada 1971. zabranio raspačavanje brošure Široki Brijeg i time obeskrjepio odluku Vrhovnog suda SR Hrvatske. U presudi se navodi da je samostan s gimnazijom bio pretvoren u “njemačko i ustaško vojno utvrđenje iz koga je pružan žestok otpor jedinicama Narodnooslobodilačke vojske”, ali se nigdje ne navodi da bi i sami fratri nosili oružje i pucali! Predsjednik suda bio je dr. Božidar Kraus.⁸² Provincijal je na to izjavio da se fratri pokoravaju “konačnoj odluci Vrhovnog suda Jugoslavije”, ali izražava i žalost što se i ovdje lažno navodi da je samostan bio “njemačko ili ustaško vojno utvrđenje”, jer svi svjedoci tvrde suprotno. Također je laž da su fratri poginuli “*prilikom* osvajanja utvrđenog samostana”, kad je opće poznato da su ubijeni *nakon* osvajanja Širokog Brijega po partizanskim snagama. Žali također što Vrhovni sud nije udovoljio zahtjevu da se istraže i dostave originalni dokumenti iz Vojno-istorijskog instituta u Beogradu. Pa ipak ima nešto i pozitivno:

Potpuno smo zadovoljni jedino što Vrhovni sud Jugoslavije, kao ni prethodno Vrhovni sud Hrvatske, nije potvrdio inkriminaciju Okružnog javnog tužilaštva iz Splita i Javnog tužilaštva SR Bosne i Hercegovine da su naša na Širokom Brijegu stradala braća “sa oružjem u ruci služili okupatoru u podjarmljivanju hrvatskog i drugih naših naroda” (odnosno da su “ne samo propagandom već i oružjem u ruci u toku oslobodilačkog rata služila okupatoru na podjarmljivanju naših naroda i narodnosti”), što ju je Okružni sud u Splitu bio potvrdio i svrstao u red “opće poznatih događaja iz naše nedavne prošlosti”.⁸³

81 *Isto*, str. 286-289.

82 *Isto*, str. 290-294.

83 *Isto*, str. 295-296.

Tako dakle ni komunistički sudovi 1971. godine nisu inzistirali na tvrdnji da su se fratri borili s puškama u rukama - jer je svakome već tada bilo jasno da je to obična laž i besmislica. Više je nego zanimljivo i da je i "politkomesar" 26. divizije Dušan Korać u izvještaju od 16. ožujka 1945. opisao partizanska zločinstva na Širokom Brijegu ovako: "Na Širokom Brijegu bilo je više i grubljih ispada i njima se moglo progledati kroz prste s obzirom na stvarno raspoloženje naroda, ali je ovo utoliko više otežalo sprečavanje ovakvih pojava u samom Mostaru, gde je situacija bila drugačija."⁸⁴ Autor teksta o Širokom Brijegu Milan Ilinić, koji je objavljen u čikaškom *Hrvatskom kalendaru* 1972., šokiran je formulacijom da je bila riječ samo o "grubljim ispadima" partizanskih postrojbi, kojima se "može progledati kroz prste", te s pravom zaključuje da su "nevine žrtve popljuvane umjesto da počinitelji toga zločina budu kažnjeni". Ipak zaključuje: "Ponašanje krivaca za smrt Franjevac, koji su drekom svoje propagande pokušali ubijene žrtve proglasiti zločincima, da bi njihovo užasno likvidiranje opravdali, namjera je u kojoj jugoslavenska komunistička propaganda nije uspjela."⁸⁵

Dr. fra Robert Jolić

84 *Zbornik dokumenata i podataka o Narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije*, tom IX, knjiga 9, *Partijsko-politička dokumenta*, Beograd, 1969., str. 153.

85 Milan ILINIĆ, "Operacija 'Široki Brijeg'," *Hrvatski kalendar*, Chicago, 1972., str. 83.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.